

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ХХІ СТ.

Гоцалюк А.А.,

доктор філософських наук, професор

Київський національний університет будівництва і архітектури,

Україна, м. Київ,

Чорноморденко І.В.,

доктор філософських наук, професор

Київський Національний університет будівництва та архітектури,

Україна, м. Київ

У статті проаналізовані взаємозв'язок традицій та інновацій в контексті наукового філософського знання. Наголошується на провідному значенні наявності нової рефлексуючої свідомості в духовному житті соціуму. Здійснена спроба виявлення культурних міжнаціональних зв'язків в контексті глобалізаційних процесів сьогодення.

Ключові слова: українська культура, традиція, рефлексія, діалог культур, національна самосвідомість, трансформація.

The article analyzes the interrelationship between tradition and innovation within the context of scientific and philosophical knowledge. It emphasizes the pivotal role of a new, reflective consciousness in the spiritual life of society. An attempt is made to identify cross-cultural and transnational connections within the context of contemporary globalization processes.

Key words: Ukrainian culture, tradition, reflection, dialogue of cultures, national self-awareness, transformation.

Сучасне впорядкування повсякденного буття соціуму визначається факторами духовних життєвих орієнтирів людини та загальновизначених суспільством цілей, ідей, змістожиттєвих вподобань, обумовлених процесами пізнання людством дійсності та конструктивних спроб подолання іманентного потенціалу розбіжностей пошукових практик, відповідно, до вимог часу, діалектичного зв'язку між ідеалом і дійсністю.

Для наукового осмислення трансформаційних процесів в національній культурі, варто визначити вплив радикального міжстильового синтезу художніх напрямків сьогодення та різноплановість визначальних факторів їх інноваційної складової в духовних запитах людини.

Створення нового та відтворення традиційних форм культурної спадщини, динамізовані різновекторними процесами вираження національних цінностей та проблеми пошуків нових життєвих ідеалів, синтезованих діалогічними складниками національних та європейських морально-психологічних домінант сьогодення. У сучасному глобалізованому світі інноваційні нововведення перетворюються в категорію практичного досвіду та ціннісних орієнтацій соціуму. Новітні елементи культури, де цінності гуманістичного спрямування, як однієї національної культури, так і комунікативні міжнародні відносини взаємозв'язки в головних складових пріоритетах поступального розвитку міжетнічних взаємодій повсякденних енергетичних і духовних потенціалів людства. Визначаючи гармонічні змістожиттєві орієнтири внутрішнього світу людства, варто сказати про наявність трансформаційної варіативності культурної традиції та їх взаємодії з сьогоденними цінностями епохи та ідеалів часу. Обґрунтовуючи філософські міркування щодо існування та функціонування людських культурних здобутків, варто підкреслити фактори позитивних духовних запитів людини, сформованих шляхом поєднання традиційних і інноваційних складових у взаємовідношеннях людини та суспільства. Відомо, що культурна спадщина нашого народу синтезувала власні культурні здобутки та поширила філософське знання шляхом аналізу вже набутого людством. Їх вільна трансформація і реалізація обумовлені складовими багатовекторних показників амбівалентного функціонування в історичних умовах співжиття соціуму різних народів і культур. Відомий дослідник в галузі визначальних рис національного світобачення та світосприйняття С. Килимник відзначив: «жоден слов'янський народ не зберіг до наших днів так повно і цілісно основ своєї ранньої культури, як це зберіг український народ» [2, с. 116].

В цілому, в дослідницькій філософській літературі проаналізовані проблеми, які дотичні до обґрунтування особливостей розвитку національного культурного життя України. В історико-філософському ракурсі провідними дослідниками феномену традиції та трансформаційних процесів в національній культурі сьогодення засвідчили себе Л. Карпова, Т. Филат, М. Попович, А. Стешенко, В. Савчук. Культура початку XXI ст. трансформувалась під впливом соціальних факторів, художньо-креативних складових, відповідно до амбівалентних реалій людського життя, створила та відобразила еволюційну складову духовних запитів соціуму. Передаючи зміст соціального буття та розвиваючи національні традиції, духовні здобутки спільноти, православні братства XVст. яскраво репрезентують культурні напрямки творчого мислення, які притаманні процесам пізнання та самопізнання людини, віддзеркалюючи проблематику гносеологічної категорії, іманентно ідеологічно спрямованої до іншого змісту. Створені відомі зразки книжкової графіки обумовлені духовними потребами національної спільноти, формотворчими пошуками та факторами розвитку визначних культурних пам'яток греко-слов'янської граматики «Адельфотес». Зупиняючись на тенденції зміцнення контактів між національною тогочасною елітою та культурними здобутками людства, їх взаємопроникненням, слід пригадати портретні гравюри Олександра Тарасевича з зображенням польського короля Яна Собеського та митрополита Кипріяна

Жоховського. Виробленню та поширенню нового етапу етнокультурних зв'язків у загальнопланетарному континуумі, сприяла творча спадщина, репрезентована працями Никодима Зубрицького, зокрема цикл гравюр «Іфіка Ієрополітика, чи Філософія повчальна символами і порівняннями пояснена до навчання й користі юнакам» (1712 р.).

Варто відзначити, що простота та привабливість для людства «емблематичної літератури», до якої належить праця автора, і до тепер, цікавить майстрів техніки обрізної гравюри західноєвропейських країн та збагачує скарбницю національної мистецької графіки.

Цілісним феноменом духовних принципів українського народу правомірно вважається діяльність Києво-Могилянської академії. Особливістю філософського дискурсу «національної української самосвідомості» стала теоретична база наукових розробок систем теорій І. Гізеля, Л. Барановича, Ф. Прокоповича, праці яких містили ідеї необхідності формування та розвитку національної традиційної філософії та аналізували сутність принципів здатності людського розуму, онтологічних та гносеологічних здобутків розуміння культури, усвідомлення спільнотою системи національних традиційних цінностей. Аналізуючи розвиток формування національних культурних здобутків зазначимо «Будь-яка традиція, незалежно від її змісту може стримувати творчість або новації, пропонуючи готові рецепти розв'язання сучасних проблем» [5].

Отже. Аналізуючи розвиток філософської думки в Україні, слід наголосити на визначальній ролі функціонування традиційних цінностей гуманістичного спрямування в пошуках генетичної спадкоємності, в антиномічній реалії сьогодення та суперечливих моделях загальноцивілізаційного розвитку.

Література

1. Берегова О. М. Українське мистецтво в європейському культурному діалозі : монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2025. 300 с.; іл. 69 с.
2. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Том I: Зимовий цикл. Торонто: Winnipeg, 1964. 154 с.
3. Когут О. В. Мистецтво як соціокультурний феномен: змістовно-функціональні виклики сьогодення. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 1(13). С. 207–214. <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/549> (дата звернення: 25 .09 2026)
4. Культура як основа національної стійкості: стратегія збереження та розвитку. Міністерство культури та стратегічних комунікацій : веб сайт. URL:<https://mcsc.gov.ua/news/kultura-yak-osnova-naczionalnoyi-stijkosti-strategiya-zberezhennya-ta-rozvytku/m> (дата звернення: 23.09.2026)
5. Piotr Sztomhka The Sociology of Social Change John Wiley & Sons 1993 P.368